

'Van denken naar doen'

Aan: Minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening
Cc: VNG, Minister K&E, IPO, UvW
Van: Regiegroep Klimaatakkoord Gebouwde Omgeving

Met het aantreden van het nieuwe Kabinet gaan we een nieuwe fase in voor het aanpakken van de verduurzaming van de Gebouwde Omgeving. Daarmee sluiten we ook een periode af waarin we de overgang van afspraken (Klimaatakkoord) naar uitvoering hebben gemaakt. Van denken naar doen.

We hebben gezien dat met het Coalitieakkoord de doelen voor de Gebouwde Omgeving ten opzichte van de doelen in het Klimaatakkoord aanzienlijk zijn verhoogd. We waarderen deze ambitie en de aanvullende middelen die daarvoor beschikbaar komen. Eerder heeft het Uitvoeringsoverleg gesignaleerd dat onder de oude condities de doelen van het Klimaatakkoord niet haalbaar waren (zie ook het rapport van Ecorys). Gelukkig zijn in het Coalitieakkoord extra middelen vrijgemaakt en worden aanvullende maatregelen (o.a. normering) aangekondigd. Zonder deze forse intensiveringen zou het realiseren van de verhoogde ambities niet realistisch zijn. Met deze intensiveringen kunnen we ver komen, maar wordt in onze beleving wel scherp aan de wind gevaren. Wij hebben begrepen dat het PBL gevraagd is dit alles nog eens door te rekenen en zijn met u zeer benieuwd naar de uitkomsten.

Deze brief gaat niet over de inhoud en richting van programma Verduurzaming Gebouwde Omgeving. Op dit moment wordt hard gewerkt aan de vertaling van de ambities het Coalitieakkoord. Over deze precieze vertaling en de daarbij horende maatregelen denken partijen in het Uitvoeringsoverleg de komende periode graag actief mee.

In deze brief beperken we ons tot een advies over de wijze waarop het programmatisch werken ingericht wordt en wat dit betekent voor de rol, functie en wijze waarop het Uitvoeringsoverleg georganiseerd is. Het gesprek hierover is gestart n.a.v. een door de voorzitter uitgevoerde reflectie op het Klimaatakkoord in de zomer van 2020. De centrale wens van partijen in het Uitvoeringsoverleg was en is om meer samen en in meer samenhang te werken aan de gestelde doelen. Ieder vanuit een eigen verantwoordelijkheid. Centraal in de gesprekken stond de wens om de stap te maken van denken naar doen, van beleid naar praktijk.

Geconstateerd is dat er meer nodig is dan alleen betere (beleids)condities. Een stevige ondersteuningsstructuur voor meerdere partijen (maar vooral voor de gemeenten) en een verdere doorontwikkeling van het individuele gebouwenspoor gericht op het verleiden van een heel divers gezelschap van gebouweigenaren (corporaties, utiliteit, eigenaarbewoners) is net zo zeer hard nodig.

De gesprekken hebben ook scherper gemaakt wat een mogelijke rol en functie van het Uitvoeringsoverleg zelf in dit geheel kan zijn. Ooit is het overleg gestart als één van de vijf onderhandeltafels van het Klimaatakkoord. Na het sluiten van het akkoord is deze onderhandeltafel Uitvoeringsoverleg gaan heten op een moment waarop de organisatie van de Uitvoering nog vorm moest krijgen. Wij denken dat nu de stap genomen kan worden naar een stevige Uitvoeringsstructuur, mede dankzij de extra middelen en regelingen die hiervoor in het Coalitieakkoord zijn opgenomen. Dit is daarmee ook het moment de rol en functie van het Uitvoeringsoverleg in deze structuur te verankeren. In deze brief geven we u ook op dit een punt een advies.

De adviezen in deze brief zijn niet alleen gericht aan het Rijk, maar op een aantal punten ook aan de VNG als vertegenwoordiger van de gemeenten. Wij denken dat het verstandig is om in het onderlinge gesprek tussen Rijk en gemeenten gericht ook het IPO en UvW te betrekken.

Een maatschappelijke opgave

De verduurzaming van de gebouwde omgeving is geen eenvoudig vraagstuk. Het is een samenspel tussen de verduurzamen van de woningen en gebouwen, het geschikt maken van de infrastructuur en het ontwikkelen van de duurzame bronnen. Daarbij zijn steeds meer andere partijen nodig die samen hun aanpakken en uitvoeringsstrategieën op elkaar afstemmen in de praktijk en de bewoners zo goed mogelijk ondersteunen.

We zullen de komende jaren grote stappen gaan zetten en kunnen de effectiviteit vergroten door steeds vanuit de praktijk te reflecteren op wat dit vraagt aan condities en door de aanpakken goed op elkaar af te stemmen en de samenhang te versterken.

Daarom is het belangrijk om met een breder gezelschap van partijen die allemaal iets te doen hebben in uitvoering te reflecteren op het geheel, de voortgang te monitoren, signalen uit de praktijk op te halen, te zien waar gaten vallen en om op basis hiervan te adviseren over beleid en aanpakken en zo mogelijk initiatieven te nemen. Om deze functie te borgen hebben we het afgelopen jaar een structuur vormgegeven waar in we in een centrale regiegroep het geheel over zien en ons richten op samenhang en de strategische vragen. Daarnaast reflecteren de compacte samenwerkingstafels, verbonden aan specifieke programmalijnen (gebied, gebouw, bronnen & systemen) op de uitvoering.

We willen het belang van de maatschappelijke verankering onderstrepen. Het Klimaatakkoord is door veel partijen ondertekend en ook de nieuwe doelstellingen uit het coalitieakkoord lijken te kunnen rekenen op een breed draagvlak. Om die redenen adviseren we het brede Uitvoeringsoverleg Gebouwde Omgeving om te zetten naar een brede Klimaatraad Gebouwde Omgeving die één of twee keer per jaar bijeenkomt.

Vanuit het geheel van centrale regiegroep, gerichte samenwerkingstafels en een brede Klimaatraad wordt dus niet direct gestuurd (dat is aan anderen), maar krijgt wel reflectie, inhoudelijke feedback vanuit de praktijk en maatschappelijke verankering vorm. Dit vraagt om een onafhankelijke positionering. De voorzitter van het geheel, ondersteunt daarbij door een klein gezelschap van inhoudelijke secretarissen geeft op onafhankelijke manier invulling aan deze taak. Daarnaast lijkt het ons verstandig om vanuit dit gremium ook het inhoudelijke gesprek tussen professionals aan te jagen en het netwerk daarmee te verstevigen.

Naar een Nationaal Programma Ondersteuning Gemeenten Warmtetransitie

Vanuit de centrale regiegroep zijn het laatste half jaar meerdere verkenningen geëntameerd. Een verkenning ging over de doorontwikkeling van het Programma Aardgasvrije Wijken. Een tweede verkenning ging over de organisatie van de uitvoeringsondersteuning.

De grote opgave die voor ons ligt vereist ook een stap van denken naar doen. Terwijl we de condities verbeteren, hebben we een grote stap te maken in het opschalen van de uitvoering. Alle gemeenten en betrokken lokale partijen zullen de komende jaren met de verduurzaming van woningen, gebouwen en wijken aan de slag gaan. Er is een grote behoefte aan een ondersteuningsprogramma voor gemeenten gericht op ondersteuning bij het uitvoeren van hun Transitievisie Warmte. De nadruk ligt bij de gebiedsgerichte aanpak, maar het programma ondersteunt gemeenten ook op onderwerpen waar zij een faciliterende (en soms aanjagende) rol hebben, zoals bij gebouwgerichte aanpakken en de ontwikkeling van duurzame bronnen. Het programma heeft daarbij een onafhankelijke positie en komt meer op afstand te staan van de opdrachtgevers. De gemeenten zijn de primaire doelgroep van het programma en zijn daarom, samen met het Rijk, opdrachtgever van een Nationaal Programma Ondersteuning Gemeentelijke Warmtetransitie.

Voor de uitvoeringsondersteuning is het essentieel dat die 'dicht bij huis' is. In een eerste schets ligt de nadruk daarom op de regionale component van de uitvoeringsstructuur. Daarbij is ruimte nodig om de regionale ondersteuning vorm te geven naar behoeften van de gemeenten in die regio. Tegelijkertijd is het belangrijk dat de ondersteuning van goede kwaliteit is en gericht op zowel woningen als utiliteitsbouw.

De verkenningen laten zien dat op nationale schaal waarschijnlijk een bedrag van 20 miljoen nodig is. Voor de regionale schaal wordt ingeschat dat een bedrag van tussen de 30 en 50 miljoen nodig is.

De regiegroep adviseert de primair verantwoordelijke partijen (Rijk en gemeenten) om nu snel een kwartiermaker aan te stellen die tot 15 april een programma ter ondersteuning van de gemeenten vormgeeft, zowel de nationale als de regionale structuur. De regiegroep vraagt daarbij aandacht voor het centraal zetten van de uitvoering bij vormgeving van het programma (en dus niet het beleid). Specifiek moet zorgvuldig gekeken worden naar de positionering van het ECW, waarbij de aansturing in één hand komt.

- ⇒ Voor meer informatie, zie de verkenningen 'doorontwikkeling programmalijn gebied' en de verkenning 'uitvoeringsondersteuning'

Naar een programma verduurzaming (koop)woningen

Daarnaast zal de verduurzaming van koopwoningen de komende jaren flinken moeten versnellen willen we de CO2 doelstellingen kunnen behalen. Daarvoor is nader onderzocht wat nodig is om op basis van contingenten meer schaal te kunnen maken, bijv. door de vraag te bundelen. De conclusie is dat dé contingentenaanpak niet bestaat, maar er een scala aan interventies dat nodig is om de verduurzaming van (koop)woningen te versnellen door voor alle doelgroepen een goed marktaanbod te creëren. Met het coalitieakkoord zijn er extra middelen beschikbaar gekomen. In een derde verkenning wordt het voorstel gedaan voor een langjarige strategie met vijf programmaliijnen en een uitvoeringsprogramma versnelling verduurzaming (koop)woningen waarmee aan de vereiste marktontwikkeling wordt gewerkt.

De regiegroep ondersteunt het voorstel voor een programma verduurzaming (koop)woningen en benadrukt dat hierbij een grote rol is weggelegd voor de markt om deze aanpak te versterken. Wij adviseren het Rijk om de in de verkenning voorgestelde fasering en uitrolstrategie (fase 1 tot 2025, fase 2 tot 2030, fase 3 tot 2050) over te nemen evenals de voorgestelde contouren van het uitvoeringsprogramma inclusief organisatie, governance, omvang (5 fte) en financiële middelen (2-3 miljoen per jaar fase 1, exclusief activiteiten). De regiegroep vraagt daarbij wel aandacht voor het organiseren van een sterke verbinding met de gebiedsaanpak, zodat gemeenten gebruik kunnen maken van de aanpakken voor de uitvoering van hun TVW. Verder adviseert de regiegroep om ook de verbinding te maken met de Renovatieversneller en de huursector/VVE's/gespikkeld bezit. Tot slot beveelt de regiegroep aan om te bezien wat er nodig is om een contingentenaanpak in de utiliteitsbouw te ontwikkelen.

- ⇒ Voor meer informatie, zie de verkenning 'contingentenaanpak'

Overige aandachtspunten

De regiegroep heeft ook de activiteiten op de andere thema's tegen het licht gehouden om te bezien of programmatische samenwerking of intensivering van de inzet nodig is.

Bij 'Huur' is gebleken dat de aanpak voor de huursector beter in samenhang kan worden gebracht met acties in de koopsector, bijv. wanneer het gaat om een contingentenaanpak en de Renovatieversneller en bij het stimuleren van hybride warmtepompen. Daarnaast is er winst te behalen door sterker in te zetten op communicatie en het delen van kennis en goede voorbeelden in de (particuliere) huursector. Om die reden adviseert de regiegroep adviseert het Rijk (BZK) en betrokken partners om te bezien of de aanpak voor koop en huur meer in samenhang kunnen worden gebracht en een voorstel te doen voor de versterking van de communicatie en kennisdeling in de (particuliere) huursector.

Bij Utiliteitsbouw is gebleken dat de ondersteuning van MKB en bedrijventerreinen ontbreekt in de activiteiten. De regiegroep adviseert het Rijk (BZK) om in samenspraak met de relevante stakeholders een programmatische aanpak voor MKB en Bedrijventerreinen verder uit te werken en het benodigde budget verder te onderbouwen. Daarbij moet ook gekeken worden hoe de sturing en coördinatie het beste vormgegeven kan worden. Mogelijk is hier een rol voor provincies weggelegd, maar een goede verbinding met de gemeentelijke aanpak (uitvoering TVW) is zeker noodzakelijk.

Bij de programmalijn 'Bron & systeem' is vooralsnog nog geen behoefte gebleken aan extra ondersteuning bovenop de aanpakken die al lopen.

18 februari 2022

Tot slot

Zoals aangegeven in het begin van de brief denkt de regiegroep graag mee over de precieze vormgeving van het programma 'Verduurzaming Gebouwde Omgeving' (het geheel). Dat betreft zowel de beleidsmatige als de programmatische kant. Daarbij vragen we nu reeds aandacht voor twee onderwerpen die in de uitvoering cruciaal zijn:

- Scherper zicht op wat concreet de komende jaren gedaan gaat worden (en wat dus ook niet), waardoor de steeds schaarser wordende arbeidskracht slimmer ingezet kan worden, vormen van industriële productie en standaardisering mogelijk worden en voorspelbaarheid groter wordt. Een belangrijke stap hierin is zicht hebben op de opgetelde inhoud van de Transitievisies Warmte.
- Scherper zicht op de beschikbare netwerkcapaciteit en de afwegingen/keuzes die vanwege schaarste hier gemaakt moeten worden.

Namens de regiegroep,

Maarten van Poelgeest
voorzitter Uitvoeringsoverleg Klimaatakkoord Gebouwde Omgeving